

БАТАРЕЙНА Ірина – магістр психології, старший викладач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69000, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0456-9838>

ResearcherID: <https://researchid.co/rid53975>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.3>

Бібліографічний опис статті: Батарейна, І. (2023). Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах воєнного стану. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. № 16(48), 23–27, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.3>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті проаналізовано процес підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах воєнного стану. Процес підготовки в закладах вищої освіти України відбувається більше в дистанційному форматі. Деякі університети знаходяться тимчасово переміщеними, але завжди в пошуку нових форм та методів навчання. Професійна діяльність фахівців соціальної сфери направлена на вирішення завдань соціального виховання та соціального захисту. Не всі фахівці цього профілю, зокрема соціальні педагоги здатні на належному рівні реалізувати свої функції в воєнний час. Це відображається на духовному стані та економічному розвитку. Враховуючи цей час, одним із провідних завдань закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання є оптимізація професійної підготовки майбутніх фахівців навчальних закладів, до яких належать соціальні педагоги. Значущість соціальної роботи помітно зростає, держава потребує високо кваліфікованого фахівця. Зростання соціальної напруги в суспільстві свідчить про необхідність інноваційних змін в соціальній сфері. Важливість цієї професії нашою є на формування фахівців з достатньо високим рівнем професійної компетентності для закладів з інклюзивною формою навчання; організацію навчально-виховного процесу в новітній українській школі мають забезпечувати спеціалісти з високим рівнем професійної підготовки, провідною складовою діяльності яких є компетентність, мобільність та вміння адаптуватися в мінливих умовах сьогодення. Однією з актуальних проблем стає процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Фахівець в галузі соціальної роботи повинен успішно вирішувати соціальні проблеми, бути майстром своєї справи, спираючись на майстерність спілкування та співробітництво з різними категоріями населення. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів у закладах вищої освіти містить формування різних аспектів комунікативної, інформаційної, технологічної взаємодії.

Ключові слова: соціальний педагог, якість освіти, професійна підготовка, діти з особливими потребами, методичне забезпечення.

BATAREINA Iryna – Master of Psychology (Education), Senior Lecturer at the Department of Preschool Education and Social Work, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, 59, Naukove mistechko Str., Zaporizhzhia, 69000, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0456-9838>

ResearcherID: <https://ResearchID.co/batareina>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.3>

To cite this article: Batareina, I. (2023). Zabezpechnya yakosti profesinoy pidgotovky maybutnih socialnyh pedagogiv v umovah voyennogo stanu. [Ensuring the quality of professional training of future social teachers in the conditions of martial law]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, № 16(48), 23–27, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.3>

ENSURING THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SOCIAL TEACHERS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Summary. *The article analyzes the process of training future social pedagogues under martial law. The training process in higher education institutions of Ukraine takes place mostly in a distance format. Some universities are temporarily displaced, but always in search of new forms and methods of learning. The professional activity of specialists in the social sphere is aimed at solving the tasks of social education and social protection. Not all specialists of this profile, in particular social pedagogues, are able to perform their functions at the proper level in wartime. This is reflected in the spiritual state and economic development. Given this time, one of the leading tasks of higher education institutions with specific learning conditions is to optimize the professional training of future specialists of educational institutions, which include social pedagogues. The importance of social work is growing noticeably, the state needs a highly qualified specialist. The growth of social tension in society indicates the need for innovative changes in the social sphere. The importance of this profession suggests the formation of specialists with a sufficiently high level of professional competence for institutions with an inclusive form of education; the organization of the educational process in the newest Ukrainian school should be provided by specialists with a high level of professional training, the leading component of whose activity is competence, mobility and the ability to adapt to the changing conditions of today. One of the urgent problems is the process of professional training of future social teachers. A specialist in the field of social work must successfully solve social problems, be a master of his craft, relying on the skill of communication and cooperation with different categories of the population. Professional training of future social pedagogues in institutions of higher education includes formation of various aspects of communicative, informational, technological interaction.*

Key words: *social pedagogue, quality of education, professional training, children with special needs, methodological support.*

Вступ. Значущість соціального педагога зростає в Україні в час воєнного стану. Постає питання покращення та оновлення знань, які здобувають спеціалісти. В проекті «Стратегія реформування освіти в Україні» описано підготовку фахівців для соціальної сфери в закладах вищої освіти України як актуальну науково-практичну проблему, де визначено державну політику в галузі освіти. Підготовка нової генерації соціальних педагогів допоможе в процесі соціалізації особистості.

На державному рівні питання підготовки соціальних педагогів відображено в Законі України «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття). Професійна діяльність спеціалістів із соціальної та соціально-педагогічної роботи регламентована такими законодавчими документами: Законом України «Про освіту», Концепцією «Нова українська школа», Законом України «Про охорону дитинства», Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», Законом України «Про соціальні послуги» та ін.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні питання, пов'язані зі створенням соціальних умов і підготовкою соціальних педагогів розкриті в роботах О. Безпалько, Л. Завацької, А. Капської, І. Миговича та інших. Вчені

В. Бех, А. Капська, Л. Міщик, А. Мудрик, та інші пропонують низку завдань професійної підготовки соціального педагога, які б допомогли оптимізувати процес навчання. А саме, сприяли б оволодінню глибокими знаннями теорії і методики соціально-педагогічної діяльності, формували особистісні позитивні установки щодо вибраної спеціальності, розвивали уміння конструктивно проектувати свої відносини зі спеціалістами різних напрямів і сфер діяльності, виховали гуманістичну спрямованість студентів.

Мета статті – визначення можливостей підвищення якості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши наукову літературу, виділили, що професійна підготовка ґрунтується на концептуальних підходах до підготовки в закладах вищої освіти (ЗВО): соціокультурному, системному, особистісному, діяльнісному, соціально-педагогічному, технологічному, компетентнісному. Не зважаючи на введення воєнного стану, освітній процес в Україні триває. Відбувається реформування системи освіти задля забезпечення високої системи якості. Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепція «Нова українська школа»

щодо реформування освіти, інші нормативні документи регламентують зміни та ставлять її на рейки сучасності. Нова система приводить до оновлення навчально-методичного забезпечення. Важливим кроком на шляху реформування системи освіти України є реалізація Державного стандарту базової середньої освіти, який розроблено відповідно до Концепції Нової української школи.

У навчальному посібнику С. Архипової висвітлено актуальні питання соціально-педагогічних технологій з урахуванням вимог до підготовки фахівців із соціальної педагогіки. Представлено теоретичні та практичні аспекти технології роботи соціального педагога з сім'єю, дитячими та юнацькими організаціями, обдарованими дітьми, дітьми з обмеженими можливостями, а також технології проектування, телефонного консультування, шляхи подолання професійної деформації соціальних педагогів. Соціально-педагогічна діяльність є різновидом педагогічної діяльності, що спрямована на вирішення завдань соціального виховання та соціального захисту. Діяльність соціального педагога передбачає використання різноманітних методів, прийомів, засобів (Архипова, 2011).

Соціальний педагог допомагає особистості адаптуватися в суспільстві. Вчені України розробили професійний портрет соціального педагога, а саме:

а). *Професійні знання: соціально-гуманітарні знання; загальноосвітні знання; психолого-педагогічні знання; фахові знання.*

б). *професійні уміння та навички: спеціальні; комунікативні; прикладні: дослідницькі, соціально-творчі, соціально-медичні, соціально-правові, соціально-економічні; організаторські; аналітичні; педагогічні, психологічні.*

в). *професійні якості особистості: відкритість, комунікабельність, делікатність, емпатія, автентичність, конкретність, доброзичливість.*

г). *Професійний імідж: особистісна привабливість; інтелігентність; образ здорової і благополучної людини; позитивний настрій; соціальний статус; соціальний фон; візуальне сприйняття.*

Соціальний педагог – це спеціаліст, у компетенцію якого входить надання педагогічної, психологічної, психотерапевтичної та соціальної допомоги людям, які її потребують. **Професійна діяльність соціального педагога** – це комплекс взаємопов'язаних напрямів діяльності

(виховна, навчальна, розвиваюча, соціокультурна, комунікативна, організаторська тощо), спрямованих на різні об'єкти, для здійснення яких необхідні певні професійні знання, вміння і навички, а також професійно важливі якості.

У посібнику О. Беспалько запропоновано нові підходи до теоретичної підготовки соціальних педагогів з урахуванням сучасних тенденцій у практиці соціально-педагогічної роботи. Відбувається розвиток соціально-педагогічної роботи в Україні за останнє десятиліття та характеризується переосмисленням традиційних підходів до роботи з дітьми та молоддю, значними змінами та новаціями у цій сфері. Також узагальнено матеріали словників, навчальних посібників та монографій. Теоретичний матеріал, викладений у поясненнях, є основою для самостійного опрацювання і поглиблення знань з проблем теорії та практики соціально-педагогічної роботи із запропонованого після кожної теми переліку інформаційних джерел (Беспалько, 2009).

У навчальному посібнику В. Сорочинської розглянуто основні напрями роботи соціального педагога та розкрито поняття соціального педагогіка. **Соціальна педагогіка** – це наука про соціальне становлення і розвиток особистості з урахуванням педагогічних можливостей різних соціальних інститутів. Об'єктом соціальної педагогіки є процес розвитку людини в соціумі на основі всієї сукупності соціальної взаємодії (Сорочинська, 2010). Створення нових парадигм виховання привело до особливого значення професії – соціальний педагог і, відповідно, розробки з питань соціальної педагогіки. З нормативними документами стосовно діяльності соціального педагога, вимогами до оформлення документації, методами роботи зі школярами «групи ризику» можна ознайомитися в настільній книзі соціального педагога. В ній наведено зразки обов'язкових документів, витяги зі статей українського законодавства про відповідальність батьків за своїх дітей.

В посібнику Л. Завацької систематизовано та узагальнено технологічні підходи до сучасної соціально-педагогічної діяльності. Розкрито теоретичні основи технологій соціально-педагогічної діяльності, а також запропоновано різні технологічні підходи до розв'язання найбільш типових на сьогоднішній день соціально-педагогічних проблем (Завацька, 2008).

Подальшого удосконалення вимагає практична підготовка студентів. Під професійною

підготовкою соціальних педагогів ми розуміємо процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління. Але в різних навчальних закладах простежується неузгодженість у видах практик, термінах і тривалості їхнього проведення; не визначені програми кожного виду практики, вимоги до її змісту, місця проведення і форми звітності. Подальше удосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в Україні можливе за умови конструктивного поєднання практики і світового досвіду, впровадження провідних інноваційних технологій навчання, удосконалення методики практичної підготовки з обов'язковим урахуванням регіональних потреб, умов і можливостей. (Фалинська, 2006).

В воєнний час, на жаль, широкого розмаху набуває таке явище, як сирітство. Органи опіки та піклування повинні стати на захист таких дітей. З дитинства закладається саме головне батьками, вихователями, дорослими, які перебувають поруч із дітьми. Дуже актуальні любов сім'ї, взаєморозуміння, довіра, повага одне до одного. Необхідним для розвитку діяльності по захисту дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків є соціально-правова просвіта майбутніх соціальних педагогів (Бондаренко, 2011). В сучасному суспільстві виникла потреба забезпечення соціального захисту дітям з особливими освітніми потребами. На цьому етапі спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей, які мають відхилення у психічному і фізичному розвитку, значну частину серед яких займають діти із особливими потребами. Система соціального супроводу дітей із особливими потребами має бути спрямована на створення належних умов. Розвивається інклюзивна освіта для вирішення проблеми якісної освіти дітей з особливими потребами. Соціальний супровід – комплексна система динамічної корекційної і розвивальної допомоги відповідно з віковими та індивідуальними потребами учнів із особливими потребами (Колісник-Гуменюк, 2022).

Посібник А. Капської розрахований на студентів навчальних закладів, майбутніх працівників соціальних служб для молоді, соціальних педагогів, організаторів виховної роботи у сфері освіти Соціальна робота є прямим відображенням суті соціальної політики,

яка охоплює численні і різноманітні аспекти життя. Високий професіоналізм у соціальній роботі є надзвичайно важливим чинником, оскільки цей вид діяльності належить до професій типу «людина – людина» і досить часто від прийнятих рішень фахівцем, який їх реалізує, залежить доля не однієї людини (Капська, 2011). На основі глибокого вивчення та аналізу особливостей соціально педагогічної роботи в Україні, запропоновано варіативні технології для спеціаліста соціальної сфери з урахуванням контингенту клієнтів, деякі методики організації життєдіяльності дітей і молоді з особливими потребами, роботи з підлітками і молоддю з особливими потребами, а також шляхи взаємодії, допомоги і підтримки кризових сімей та «дітей вулиці».

Питання роботи соціального педагога з внутрішньо переміщеними особами було розкрито на онлайн-семінарі навчально-методичного центру психологічної служби комунального закладу Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти: «Робота соціального педагога з внутрішньо переміщеними особами: соціально-педагогічний аспект». В умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного освітнього середовища та організації освітнього процесу, особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму. З метою надання психоемоційної підтримки населенню під час війни, формування у педагогічних працівників навичок роботи з дітьми, за підтримки О. Зеленської започатковано Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної допомоги. На допомогу фахівцям психологічної служби системи освіти України розроблено наскрізну навчальну програму з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій» та Методичні рекомендації до цієї програми, поширено кращі практики психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів, а саме: «Стрес як ресурс», «Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум», «Особливості організації дистанційного навчання під час воєнного стану», «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій», «Самодопомога в умовах стресу», «Долоньки миру» тощо. І під час війни, і після її завершення головним завданням освітньої галузі є і буде забезпечення якості освіти на всіх

рівнях (Шкарлет, 2022). Тому цілком законо-
мірним є проведення наукових досліджень
в освіті та втілення їх результатів у практику
роботи, впровадження інноваційних техно-
логій, забезпечення закладів освіти новими
засобами навчання, науково-методичною та
навчальною літературою.

Висновки. Проведений аналіз наукових
публікацій показав, що для забезпечення
якості підготовки соціального педагога вико-
ристовуються нові техніки в роботі соці-
ального педагога. Завдяки об'єднанню всіх
зацікавлених сторін можливо досягти най-
кращого результату. Підготовка майбутніх
фахівців соціально-педагогічної сфери має

відбуватися з урахуванням концептуальних
засад взаємовпливу освітянського простору
і соціально-педагогічної роботи в Україні, що
потребує комплексного поєднання розуміння
сутності соціально-педагогічної роботи, мето-
дологічного обґрунтування філософських
основ її теорії, творчого пошуку найбільш
ефективних технологій її виконання, роз-
гляду соціально-педагогічної діяльності як
професійної, що потребує спеціальних сис-
тем організації навчання майбутніх соціаль-
них педагогів. Виходячи із цього, подальший
науковий пошук спрямовано на з'ясування
шляхів покращення якості освіти майбутніх
соціальних педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипова С. П., Майборода Г. Я., Тютюнник О. В. Методи та технології роботи соціального педагога: навч. посіб. / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Київ: Слово, 2011. 496 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. / МОН України, Київський міський пед. ун-т ім. Б. Д. Грінченка. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 207 с.
3. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навч. пос. / МОН України. Київ: Слово, 2008. – 240 с.
4. Капська А. Й. Соціальна робота: навч. пос. / реком. МОН України. Київ: Слово, 2011. 400 с.
5. Мельничук І. М. Теорія і методика підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 42 с.
6. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек», 2022. 140 с.
7. Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога: навч. пос.: реком. МОН України / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Київ: Кондор, 2010. 208 с.
8. Соціальний супровід сім'ї: навч. пос. / уклад.: Г. В. Бондаренко. 2-е вид., переробл. та доповн. –Умань: ПП Жовтий, 2011. 100 с.
9. Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: зб. наук. праць / гол.ред. Ю. І. Колісник-Гуменюк. Вип. 10. Київ–Львів–Бережани–Кельце, 2022. 187 с.
10. Фалинська З. З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2006. 284 с.

REFERENCES

1. Arhipova, S. P. (2011) *Metody ta tehnologiyi roboty sotsialnogo pedagoga* [Methods and technologies of work of a social pedagogue] Kyiv, Slovo. 496 p. [in Ukrainian]
2. Bespalko, O. V. (2009) *Sotsialna pedagogika* [Social pedagogy] Kyiv, Centr uchbovoi literatury. 207 p. [in Ukrainian]
3. Zavatska, L. M. (2008) *Tehnologiyi profesiynoyi diyalnosti sotsialnogo pedagoga* [Technologies of the professional activity of a social pedagogue] Kyiv, Slovo. 240 p. [in Ukrainian]
4. Kapaska, A. I. (2011) *Sotsialna robota* [Social work] Kyiv, Slovo. 400 p. [in Ukrainian]
5. Melnichuk, I. M. (2011) *Teoriya i metodyka pidgotovki maybutnith sotsialnyth pratsivnykiv zasobamy interaktyvnyth tethnologiy u vyshith navchalnyth zakladath* [Theory and methods of training future social workers by means of interactive technologies in higher educational institutions] Ternopil. 42 p. [in Ukrainian]
6. Shkarlet, S. M. (2022) *Osvita Ukrayiny v umovath voyennogo stanu. Innovatsiyna I proektna diyalnist: Naukovo-metodichnyi zbirnyk* [Education of Ukraine under martial law. Innovative and project activity: Scientific and methodological collection] Kyiv-Chernivci. 140 p. [in Ukrainian]
7. Sorochinska, V. E. (2010) *Organizaciya roboty sotsialnogo pedagoga* [Organization of the work of a social pedagogue] Kyiv, Kondor. 208 p. [in Ukrainian]
8. Bondarenko, G. V. (2011) *Sotsialniy suprovit simiyi* [Social support of the family] Uman. 100 p. [in Ukrainian]
9. Kolisnik-Gumenuk, Yu. I. (2022) *Sutsasni tendentsiy rozvytku osvity I nauky: problemy ta perspektyvy* [Modern trends in the development of education and science: problems and prospects] Kyiv-Lviv-Berejani-Kelce. 187 p. [in Ukrainian]
10. Falinska, Z. Z. (2006) *Praktichna pidgotovka maybutnith sotsialnyth pedagogiv u vyshyth navchalnyth zakladath* [Practical training of future social pedagogues in higher educational institutions] Lviv. 284 p. [in Ukrainian]